

УДК 930.25(477:520)

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12\(18\)-1221-1234](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12(18)-1221-1234)

Сліпецький Олег Степанович старший викладач, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», пл. Народна, 3, м. Ужгород, 88000, тел.: (0312) 64-30-02, <https://orcid.org/0009-0007-5157-1961>.

Ісак Юрій Іванович старший викладач, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», пл. Народна, 3, м. Ужгород, 88000, тел.: (0312) 64-30-02, <https://orcid.org/0000-0002-7078-1100>.

Андрусяк Ярослав Ярославович кандидат історичних наук, доцент, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», пл. Народна, 3, м. Ужгород, 88000, тел.: (0312) 64-30-02, <https://orcid.org/0000-0002-7021-3402>

РОЗВИТОК СИСТЕМИ АРХІВНИХ УСТАНОВ В ЯПОНІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ ІСТОРИЧНОГО ПОСТУПУ КРАЇНИ

Анотація. Метою статті є вивчення питання про особливості розвитку системи архівних установ в Японії як складової історичного поступу країни у різних сферах суспільного буття, зокрема й у рамках розвитку її культури. Розкрито актуальність проблеми, в т. ч. у розрізі міждисциплінарних підходів (на перетині архівознавства й історії країн Азії та Африки), а також в контексті суспільних і наукових потреб, тенденцій розвитку сучасної соціогуманітаристики. Авторами проаналізовано погляди провідних фахівців окресленої проблематики і запропоновано шляхи якісного покращення роботи стосовно вироблення і модернізації відповідних дослідницьких концептів та підходів. Показано, що потребують подальшого й окремого вивчення питання, пов'язані з історією архівної справи в Японії у контексті розвитку світової науки й освіти, професійної корпоративної взаємодії японських архівістів з фахівцями з інших країн, зокрема й України, що вельми актуально в умовах сучасної російсько-української війни, потреби документування масштабних злочинів російських окупантів, фактів підтримки РФ іншими недемократичними країнами (Китай, Іран та ін.). На прикладі окресленого питання висвітлено головні етапи й досягнення у розвитку системи архівних установ в Японії у контексті історії останньої, виділено низку відповідних особливостей. Наголошено, що процеси розвитку архівів країни, вироблення головних принципів і методичних засад їх діяльності відбувалися значною мірою в розрізі еволюції державно-політичного ладу, розвитку економіки, змін

в культурному поступі Японії тощо. Так, історія створення сучасних японських архівів, що вельми пов'язана з історією становлення держави, відображає особливості зберігання документів. В даний час ці архіви увібрали в себе відомі колекції рукописів та ксилографів. Завершення епохи зовнішньополітичної експансії в 1945 році дало змогу розбудувати мережу архівів відповідно до світових стандартів, чому сприяв і високий рівень технологій, притаманний Японії, особливо у зв'язку з т. зв. «японським економічним дивом» і науково-технічною революцією.

Ключові слова: система архівних установ, Японія, Азія, історичний поступ, сходознавство, методологія, Національний архів Японії.

Slipetskyy Oleg Stepanovych senior lecturer, SHEE «Uzhhorod National University», Narodna Square, 3, Uzhhorod, 88000, tel.: (0312) 64-30-02, <https://orcid.org/0009-0007-5157-1961>

Isak Yurii Ivanovych senior lecturer, SHEE «Uzhhorod National University», Narodna Square, 3, Uzhhorod, 88000, tel.: (0312) 64-30-02, <https://orcid.org/0000-0002-7078-1100>

Andrusyak Yaroslav Yaroslavovich Candidate of Historical Sciences, associate Professor, SHEE «Uzhhorod National University», Narodna Square, 3, Uzhhorod, 88000, tel.: (0312) 64-30-02, <https://orcid.org/0000-0002-7021-3402>

DEVELOPMENT OF THE ARCHIVE SYSTEM ESTABLISHED IN JAPAN AS A WAREHOUSE HISTORICAL PROGRESS OF THE COUNTRY

Abstract. The purpose of this article is to study the peculiarities of the development of the system of archival installations in Japan as a warehouse for the historical input of the region in various spheres of the suspore but within the framework of the development of its culture. The urgency of the problem is revealed, including in the context of interdisciplinary approaches (at the crossroads of arch-science and the history of the countries of Asia and Africa), as well as in the context of nursing and scientific needs, the trend in the development of modern social Humanities. The authors analyzed the views of leading scientists on the Christian issue and proposed ways of clearly improving the work of thorough development and modernization of the latest previous concepts and approaches. It is shown that further intensive nutrition will be required, related to the history of archival records in Japan in the context of the development of light science and lighting, professional corporate interaction between Japanese archaeological sites news from fakhivtisi

from other countries, including Ukraine, which is very relevant in the minds of the current Russian- Ukrainian war, require documentation of large-scale crimes of Russian occupiers, facts of support of the Russian Federation by other undemocratic countries (China, Iran, etc.). In the application of the christened nutrition, the main stages of the development of the system of archival installations in Japan are highlighted in the context of the remaining history, a low number of similar features is seen. It is agreed that during the development of the archives of the region, the development of guiding principles and methodical ambushes of their activities were observed to a significant extent in the context of the evolution of the state-political order, the development of the economy, changes in Japan's cultural behavior is the same. Thus, the history of the creation of current Japanese archives, which is highly connected with the history of the formation of the state, reflects the peculiarities of preserving documents. At this time, these archives have collected collections of manuscripts and woodcuts. The end of the era of foreign political expansion in 1945 made it possible to develop a range of archives up to world standards, which was achieved by the high level of technology acquired by Japan.

Keywords: system of archival institutions, Japan, Asia, historical development, Oriental studies, methodology, National Archives of Japan

Постановка проблеми. В умовах триваючої російсько-української війни особливо важливим є вивчення сучасної організації архівної та музейної справи в Україні і в провідних країнах світу, підготовка фахівців, які володіють практичними навичками роботи в архівах і музеях, а також застосування набутих знань і отриманих навичок у педагогічній роботі в українських закладах освіти різних рівнів [див.: 12, с. 3]. Відомий вітчизняний фахівець Я. С. Калакура слушно відзначає потребу в зміні візії української архівної науки в умовах війни Росії проти України, пошуку нових підходів до трактування сутності концепту «архівна наука» та його української складової як інтегративно-міждисциплінарної наукової системи знань з історії, теорії, методології, практики архівної справи, її організаційних, правових, управлінських й інформаційних засад. Адже війна супроводжується потужною інформаційною пропагандою під маскою т.зв. «русского міра», «спільної історії» і прикриттям наративами російської історіографії та архівістики. [6, с. 19, 21]. Водночас зростає роль міждисциплінарних досліджень, адже в сучасну епоху т.зв. «історіографічної революції» і «виклику Постмодернізму», який вкотре ставить під сумнів статус історії як науки, саме такі студії дозволяють продемонструвати ефективність фахово-історичної методології в контексті суспільних і наукових потреб, зокрема окреслити шляхи подальшого розвитку людства. В цьому контексті заслуговує окремого розгляду питання про особливості розвитку архівної справи в Японії.

Ця країна нині є однією з найбільш розвинених держав світу. Окрім того, важливим є її історичний досвід розвитку як країни, що в ХХ ст. від мілітаризму перейшла до мирної моделі розвитку на демократичних засадах. Сьогоднішня Японія стала фактично союзником нашої держави, надаючи насамперед гуманітарну допомогу, а також взаємодіючи з Україною в рамках проукраїнської коаліції держав «Рамштайн», створеної після початку широкомасштабної фази агресії Росії.

У перші чотири місяці великої війни Японія прийняла більше біженців з України, ніж біженців з інших країн разом узятих, котрі прибули в Японію протягом останніх 30 років. Можливо, у цій безпрецедентній підтримці є політична складова: надаючи всебічну допомогу Україні, що чинить відчайдушний спротив Росії, Японія не дає посилюватися Китаю, який, своєю чергою, підтримує ворожу нам державу [4], а також генерує напругу в різних регіонах світу, зокрема на Корейському півострові, що загалом створює загрозу глобального військового конфлікту. Не дивно, що увагу дослідників привертають увагу різні аспекти історії Японії, зокрема особливості й тенденції розвитку архівної системи в цій державі. В цьому контексті є **актуальним** і потребує окремого вивчення питання про особливості розвитку системи архівних установ в Японії як складової історичного поступу країни, зокрема в рамках розвитку її культури. Його вивчення і є **метою** нашого дослідження, що має *міждисциплінарний характер* – на перетині архівознавства й історії країн Азії та Африки. Адже, зокрема, одним з важливих шляхів оновлення *сучасного українського сходознавства* є співпраця вітчизняних фахівців з представниками інших галузей історичної науки, що збагачує дослідницький інструментарій, сприяє виробленню панорамного бачення історичного процесу й побудові обґрунтованих моделей та образів реальності.

Методологія дослідження. Зосередимо увагу на найважливіших аспектах згаданого питання, застосувавши при цьому, зокрема, історико-системний, історико-генетичний та історико-порівняльний методи, а також міждисциплінарні підходи й концепції, зокрема ідей відомого британського філософа й методолога науки Р. Дж. Колінгвуда (1889–1943) про форми суспільного досвіду (міф, релігія, філософія, наука, історія, мистецтво та ін.). До прикладу, вивчення згаданого питання потребує врахування місця та ролі системи архівних установ у історичному поступі Японії загалом, а також в контексті суспільних і наукових потреб, тенденцій розвитку сучасної соціогуманітаристики і наукової міждисциплінарності (в рамках застосування, зокрема, історико-системного методу).

Як структурна одиниця історичної науки архівознавство невід’ємне від вузлових проблем всесвітньої історії. Важливими і плідними є зв’язки

архівознавства з історією України, всесвітньою історією, джерелознавчими дисциплінами, документознавством, філологічними науками, інформатикою, природничими і технічними науками. Найвагоміші здобутки досягаються на міждисциплінарному рівні досліджень [8, с. 6–7]. У світлі нових методологічних підходів та пошуків потребує переосмислення і понятійний апарат в багатьох галузях історичної науки (теорія і методологія історії, історіографія, джерелознавство, архівознавство та ін.) [5, с. 130]. Фахове ж вивчення конкретно-історичної проблематики повинно забезпечити отримання достовірних фактів, що актуалізує використання здобутків історичного джерелознавства, архівознавства, спеціальних історичних дисциплін та ін. [9, с. 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія розвитку архівної справи у зарубіжних країнах, зокрема в Японії, стала, з-поміж іншого, об'єктом уваги в низці вітчизняних посібників та підручників з історії і теорії архівознавства. Проте відповідна інформація в них має переважно фрагментарний характер [див., напр.: 6, с. 83]. Однією з небагатьох вітчизняних робіт, в якій мова йде про особливості розвитку архівної справи у країнах Східної Азії, є стаття М. Г. Палієнко [10]. Авторка проаналізувала розвиток системи архівних установ у Японії, Китаї та Кореї з найдавніших часів до початку ХХІ ст. включно. Історії Національного архіву Японії присвячена цікава стаття Л. Г. Білоусової, що має відношення не лише до історіографії питання, але й містить значний джерельний матеріал [2]. Більше уваги цій проблематиці надають зарубіжні, насамперед японські науковці, які в своїх роботах простежили витoki й етапи, а також успіхи й проблемні питання у розвитку мережі архівів у Японії в контексті її історичного розвитку [13; 14; 15].

Виклад основного матеріалу. Архівна система в Японії має давнє коріння. Так, вже в добу середньовіччя (зокрема в VII – IX ст.) тут, подібно до Китаю, існували архіви великих храмів і сімейні архіви чиновників та «принців крові». Існувала традиція запису на бамбукових дощечках («моккани»), котрі використовувались для адміністративних записів, господарських підрахунків та багато ін. [13]. Реформування японського суспільства у період Нара (710–794 рр.) сприяло створенню централізованої влади з ефективним адміністративним апаратом. У цей час з'являються перші історичні хроніки – «Кодзікі» («Записи про справи давнини», 712 р.) та «Ніхон сьокі» («Аннали Японії», 720 р.); набувають поширення документи, записані на дерев'яних табличках (моккани) – епіграфічні пам'ятки, відомі також в Китаї та Кореї (сьогодні знайдено вже понад 200 тисяч моккан) [10].

В добу Нового часу роль архівів в країні поступово зростає, надто починаючи з ХІХ ст., яке вмістило в себе важкі часи її перебування в статусі

напівколонії могутніх держав-метрополій (Британії, Франції, США та ін.), революцію «Мейдзі Ісін» 1867–1868 рр., що проклала шлях до низки масштабних реформ, які дозволили Японії позбутися статусу напівколонії і вступити в протистояння з іншими впливовими акторами на міжнародній арені, анексувати Корею, захопити низку територій у Китаї та ін. В подальшому це призвело до участі цієї країни у двох світових війнах та, зрештою, переосмислення свого історичного досвіду на засадах демократії та пацифізму.

В епоху Мейдзі (1868–1912) матеріали цінних архівів зберігалися окремо у *відомствах*, зокрема, в міністерствах. У 1873 р. при Кабінеті уряду Мейдзі було засновано бібліотеку, котру значно удосконалили у 1885 р. в ході формування структури Кабінету. Вона існує і дотепер. Саме Бібліотека Кабінету згодом стала важливим документальним комплексом Національного архіву Японії. До її складу увійшли давні класичні книги і документи Японії та Китаю, а також державні папери періоду Сьогунату Едо 1603–1867 рр. [2, с. 278].

Нині важливим центром збереження документів з історії міжнародних відносин є Управління дипломатичними документами МЗС Японії, створене у квітні 1971 р. Потрібно зазначити, що Міністерство закордонних справ приділяло значну увагу збереженню та класифікації своїх документів, починаючи ще з 1868 р. Так в 1936 р. МЗС Японії започаткувало видання документальної серії «Nihongaikobunsho» («Документи з японської зовнішньої політики») з метою кращого розуміння та відображення у хронологічній послідовності зовнішньополітичної діяльності Японії. На жаль, значну кількість важливих документів було втрачено під час бомбардувань в роки Другої світової війни. У Бібліотеці Національного інституту оборонних досліджень Міністерства оборони Японії перебувають на зберіганні документи японської імператорської армії та флоту, особові фонди офіцерів, а також колекції матеріалів з військової історії Японії. На жаль, численні документи загинули під час бомбардування Токіо 10 березня 1945 р.; крім того, за наказом військового командування Японії частина важливих документів була знищена 14-15 серпня 1945 р. з тим, щоб запобігти їх потраплянню до рук союзників [10, с. 222].

В історії зберігання державних документів *органами місцевого самоврядування* в Японії було чотири історичні події. Першою стала реформа системи місцевого управління в 1889 р. До того часу ще з другої половини XVI ст. місцеві землевласники трансформували громади сіл і міст в адміністративні одиниці та призначили голів громад як адміністративних наглядачів. Їх називали нануші або шойя, що означає «село», «старости». Будинки вождів стали урядовими установами, а державні записи перебували

під їх контролем. Уряд, встановлений революцією або ж Реставрацією Мейдзі, спочатку підтримував традиційну систему. Однак, у 1889 р. уряд відокремив адміністративну функцію від громад, об'єднав багато сіл і міст у нові органи місцевого самоврядування та створив окремі державні установи. У цей час окремі види службового діловодства передано новим органам місцевого самоврядування; головним чином щодо землі та мешканців. В іншому випадку, однак, записи, що залишилися, були практично знищені.

Друга подія – скасування повітових установ у 1926 р. Повітові установи були засновані як елемент місцевого самоврядування в 1878 р. Коли вони були скасовані, адміністративні записи, які були відомі як окружні записи, було зібрано, але більшість публічних записів було переважно знищено.

Третя подія – об'єднання міст, селищ і сіл наприкінці 1950-х рр. На той час небагато офіційних документів органів місцевого самоврядування до злиття були передані новим місцевим урядам, за винятком деяких документів, що стосуються триваючих справ. Величезна кількість непоточних записів залишилися в сховищах і канцеляріях старих урядів. А десятиліття потому чи більше вони були забуті і багато з них десь загубилися. Відповідно, органи місцевого самоврядування приділяли мало уваги історичному значенню офіційним документам до 1960-х рр. і більшість поточних записів були втрачені під час реформ місцевого самоврядування. Однак у 1970-х і 1980-х рр. управління непоточним документообігом і створення архівів просувалося з двох причин. Першою був громадянський рух за збереження історичних записів, очолюваний групою істориків, відомою як Асоціація японських краєзнавців. Увагу звернули і на старі місцеві офіційні документи державних органів. Згодом цей рух переріс у національну кампанію з метою створення місцевих архівів, яку очолювало Японське товариство архівних установ, утворене в 1976 р. Друга причина полягає в тому, що органи місцевого самоврядування запровадили систему розкриття інформації в 1980-х роках і розпочалася практика використання офіційних документів як підстави для притягнення до адміністративної відповідальності.

Четвертою подією стало прийняття, внаслідок цих рухів, Закону про національні архіви в 1987 р. На той час діяло 19 громадських архівів, у т. ч. й Національний архів Японії [16].

Принагідно відзначимо, що в японській мові немає терміну, що має значення, тотожне змісту поняттю «*архів*». Тим самим, можна констатувати, що не зовсім чіткий поділ понять архіву, бібліотеки та музею відобразився і в лексиці. Можна зустріти кілька слів із цим значенням: мондзьокан, кобунсьокан, сір'юкан і рекісікан, а також, з деякими застереженнями, бунко [7].

У питаннях методики японські архівісти перебували у схожому становищі з їх колегами із США, які теж відставали в цьому відношенні від

провідних держав Європи. Водночас відчутним був зв'язок політики й архівної справи, який особливо яскраво проявлявся на окупованих Японією територіях. Так, в 1930-х рр. у т. зв. державі Маньчжоу Го була проведена під суворим японським контролем концентрація в приміщенні Мукденської центральної бібліотеки документальних матеріалів з архівів різних установ і міст з питань, що особливо цікавили тодішніх японських загарбників: були підібрані справи з російсько-китайських відносин, відомості про прикордонні території СРСР, матеріали російсько-англо-китайського товариства судноплавства на р. Сунгарі, фонди муніципалітету м. Харбіна, верховного прокурора Чаньгуня, судів та в'язниць тощо. Останні роки та місяці присутності японської армії в Китаї ознаменувалися масовим знищенням і вивезенням документів. У 1945 р. японці вивезли з Маньчжоу Го частину архівних матеріалів [3].

Загалом Японії притаманна політика децентралізації архівної справи подібно до Великобританії, США, Канади, Німеччини та деяких інших країн [1, с. 83]. Після Другої світової війни зростає інтерес суспільства до матеріалів державних установ і в 1959 р. президент Наукової Ради Японії дав рекомендації прем'єр-міністру щодо збереження офіційних паперів, запобігання знищення цінної інформації та заснування Національного Архіву. Уряд усвідомлював небезпеку розпорошення державних документів і звернувся до міністерств і відомств із закликом упорядковувати і зберігати свої архіви належним чином, а також вивчити досвід та архівні системи інших країн.

Історія створення сучасних японських архівів пов'язана з історією становлення держави та відображає особливості зберігання документів і рукописів. В даний час архіви увібрали в себе відомі колекції рукописів та ксилографів. Перший архів у класичному розумінні в Японії було утворено лише 31 березня 1959 р., у префектурі Ямагуті (Ямагутікен мондзьокан). В 1952 р. нащадки даймьо Морі передали на зберігання до префектуральної бібліотеки 50000 документів. Таким чином, з урахуванням інших рукописів утворилася колекція 440 000 одиниць зберігання. З ініціативою створення першого в країні архіву виступив директор бібліотеки Судзукі (1897–1967). Його підтримав губернатор префектури Одзава Таро (1906–1996). За зразок було взято найстаріші європейські та американські архіви. Японською мовою цей архів став називатися мондзьокан, а не кобунсьокан. На зберіганні тут перебувають старі рукописи (комондзе), а також приймаються на вічне зберігання важливі документи, що виходять від префектуральної адміністрації (Гесей бунсе) (Ямагуті-Кен Мондзьокан, 30 травня 2010 р.). Проте наголос робиться в самій назві установи (мондзьокан) на тому, що ядро колекції складають старі рукописи (мондзьо) будинку Морі. [7].

Через чотири роки в Кіото було засновано архів Кето фурицу сого сірекан. Ця установа має універсальний характер і покликана виконувати функції архіву (мондзьокан), бібліотеки (тосек) і музею (хакубуцукан) (Кето фурицу сого сірекан, 28 березня 2009 р.). Слід згадати той факт, що саме в цьому архіві знаходяться на зберіганні унікальні «Документи храму Тодзі у 100 коробках». Ця колекція має статус національного скарбу (кокухо), налічує близько 30 000 документів різного характеру і охоплює часовий проміжок періоду Нара, VIII ст., кінця періоду Токугава, друга половина XIX ст. (Кето фурицу сого сірекан, 28 березня 2009 р.). Вже у XVII ст. влада усвідомила значущість колекції і для кращого зберігання рукописів чиновники подарували 100 коробок із кипарису. Тим самим забезпечувалася чудова збереженість документів, що стосуються історії буддизму, купівлі та продажу землі, середньовічних маєтків, храму, відносин буддійського духовенства зі світською владою. Архів порівняно нещодавно було створено, але бібліотека існує з 1898 р.

1 квітня 1969 р., був створений архів у префектурі Сайтама (Сайтама кенріцу мондзьокан) при префектуральній бібліотеці (Сайтама кенріцу тосекан) (Сайтама-кен мондзьокан, 30 травня 2010). Нині в усіх префектурах є архіви. У той же час створено архіви в окремих містах. У міністерствах закордонних справ та оборони відповідно є свої сховища документів: гаймусьо гайко сірекан» (створений в 1971 р.) і боейсе боей кенкюдзе тосекан сире ецурансіцу (утворений у 2001 р.). У багатьох бібліотеках є відділи, де поряд із рідкісними книгами зберігають цінні історичні джерела. Також у бібліотеках престижних університетів зберігаються рукописи та ксилографи. Особливо необхідно виділити колекцію рукописів Токійського університету та Історіографічного інституту цього ж університету. [7].

В 2001 р. був відкритий Японський Центр історичних документів Азії (Japan Center for Asian Historical Records), у якому наявні 29 млн. одиниць зберігання. Центр оцифровує і оприлюднює в мережі Інтернет матеріали, що стосуються Азії і доповнюють документи державних органів Національного архіву Японії, а також Канцелярії дипломатичних документів Міністерства зовнішніх справ та Бібліотеки Національного інституту досліджень оборони Міністерства оборони. [2, с. 279–280].

У Японії пізно усвідомили необхідність створення загальнонаціонального державного архіву. Як вже сказано було вище, лише 1971 р. на основі бібліотеки кабінету міністрів (найкаку бунко) був утворений Національний архів (Кокуріцу кобунсьокан). Основними його цілями задекларували збереження історичних документів і архівів, забезпечення доступу суспільства до них, організацію виставок та здійснення наукових досліджень. У 1998 р. було збудовано нове архівосховище для 1,36 млн. справ Національного архіву

– Цукуба Анекс (Tsukuba Annex of NAJ), що розміщене у місті Цукуба, префектура Ібаракі.

В Національному архіві Японії зберігаються оригінали декретів імператора після Мейдзі-Ісін, протоколи засідань кабінету міністрів, накази про призначення міністрів та інших посадових осіб, а також документи, що дісталися у спадок від сьогуната Токугава, у тому числі і відома колекція стародруків та рукописів Момідзіяма бунко. Вона бере свій початок з особистої бібліотеки Токугава Іеясу (1542–1616), засновника третього сьогунату. Момідзіяма – це одна з ділянок замку Едо. Простір замку, резиденції сьогунів, а в даний час імператора, ділився на п'ять частин: Хонмару (тут знаходилися покої сьогуна; центром була п'ятиярусна вежа, гребінь даху якої був позолочений; під час великої пожежі у роки Мейрекі, 2–4 березня 1657 р., вежа згоріла і вже пізніше не відновлювалася), Ні-но мару (запасні покої сьогуна), Сан-но мару, Нісі-но мару (місце проживання) глави клану Токугава, який формально залишив посаду сьогуна, а також спадкоємця військового правителя, Момідзіяма (на цій території знаходилася усипальниця кількох сьогунів – Тосьогу, збройова палата та бібліотека, про яку йдеться). Спочатку особиста бібліотека Токугава Іеясу перебувала у південній частині замку Едо в приміщенні Фудзімі-но тей, відповідно колекція отримала назву Фудзімі-но тей бунко. В особистій бібліотеці сьогуна зберігалася колекція рукописів Канадзава бунко, зібрана в середні віки Ходзе Санетокі (1224-1276). Зібрання рукописів, як уже зазначалося, отримало назву від його другого прізвища Канадзава. [7].

Звісно, що документи з історії Японії, зокрема Нового і Новітнього часу, знаходяться не лише в японських архівах, але й за кордоном, що привертає увагу японських дослідників. Так, листи і документи, зібрані салезіанським місіонером в Японії на початку ХХ століття, в яких описано історію християн на землі вранішнього сонця, нещодавно віднайшли в архівах та бібліотеці Ватикану. Колекція передає історію про переслідування християн в Японії, історію, про яку Папа Франциск часто згадував, коли говорив про «таємних християн», які знали, як зберегти і передати віру в період гонінь, і навіть тоді, коли їх позбавляли священників. Ватиканська бібліотека і секретні архіви містять дорогоцінні свідчення тих християн, які між ХVІ і ХVІІІ ст. жили в час насильства та приниження. [11].

Сучасна японська історія управління документацією та публічними архівами розпочалась в 1987 р. [16]. Діяльність архівів в Японії регулюється такими нормативно-правовими актами, як Закон про Державні Архіви (1987), який змінився Законом про Національний Архів (1999). Але їх виявилось недостатньо для забезпечення діяльності цієї галузі в умовах розвитку нових технологій. Тому було створено Експертний комітет з діловодства під

керівництвом Йоко Камікава, який згодом став Міністром з діловодства управлінської документації та Національного архіву. Комітет досліджував питання діловодства та сфери впливу майбутнього Національного архіву. У фокусі вивчення опинилися всі етапи руху документів – від відомчого архіву до моменту знищення або передавання їх до Національного архіву на постійне зберігання. Одночасно тестувалася законодавча база. Висновок Комітету став підставою для прийняття у березні 2009 р. на 171-й сесії японського парламенту проекту закону про державні архіви та архівне діловодство. Лише 1 квітня 2011 р., після дворічної практичної апробації та обговорення, «Закон про управління державними документами та архівами» (PRAMA) – Авт.) набрав чинності. Він формулює і забезпечує уніфікацію правил діловодства для управлінської документації, встановлює строки зберігання документів, вимагає від міністерств звітування щодо стану діловодства і відомчих архівів, запроваджує нову систему інспекцій та рекомендацій для Канцелярії Кабінету Міністрів, забезпечує врахування оцінок і думок професіоналів з інших галузей, встановлює правила для широкого використання архівних документів. [2, с. 280–281].

Закон передбачає єдині правила щодо управління поточними та непоточними записами уряду, а також визначає, які комплекси історично важливих офіційних документів підлягають постійному зберіганню. Крім того, PRAMA зобов'язує місцеві органи влади прагнути вести документацію відповідно до духу цього закону. Фактично японські органи місцевого самоврядування почали працювати над керуванням такими записами задовго до цього. Указ про розкриття інформації був прийнятий містом Канеяма, префектура Ямагата у 1981 р., тоді як Закон про розкриття інформації у 1999 р. Однак, до 2011 року ні уряд Японії, ні місцеві органи влади так і не розробили єдиної системи відбору, зберігання та використання історично важливих службових документів. В майбутньому, органи місцевого самоврядування повинні приймати постанови щодо історично важливих офіційних документів відповідно до PRAMA. [16].

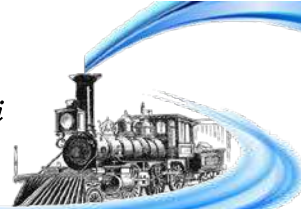
Висновки. Загалом у розвитку системи архівних установ Японії у контексті історії останньої можна виділити низку особливостей. Так, процеси розвитку архівів країни, вироблення головних принципів і методичних засад їх діяльності відбувалися значною мірою в розрізі еволюції державно-політичного ладу в країні, розвитку економіки, змін в культурному поступі Японії тощо. Завершення епохи зовнішньополітичної експансії в 1945 році дало змогу розбудувати мережу архівів в країні відповідно до світових стандартів, чому сприяв і високий рівень технологій, притаманний Японії, особливо у зв'язку з т. зв. «японським економічним дивом» і науково-технічною революцією.

Потребують подальшого й окремого вивчення питання, пов'язані з історією архівної справи в Японії в контексті розвитку світової науки і освіти, професійної корпоративної взаємодії з фахівцями з інших країн, зокрема й України, що вельми актуально в умовах сучасної російсько-української війни, потреби документування масштабних злочинів російських окупантів, фактів підтримки РФ іншими недемократичними країнами (Китай, Іран та ін.).

Література:

1. Архівознавство: Підручник для студентів іст. факультетів вищих навчальних закладів України / за заг. ред. Я. С. Калакури, та І. Б. Матяш. К.: Видавн. дім «КМ Академія», 2002. 356 с.
2. Білоусова Л. Г. Національний архів Японії: погляд зблизька. Архіви України. 2015. № 5–6. С. 278–286.
3. Бржостовская Н. В. Архивы и архивное дело в зарубежных странах: История и современная организация [Электронный ресурс]: Учеб. пособие / Под ред. Ю. Ф. Кононова; М-во высш. и сред. спец. образования РСФСР. Моск. гос. ист.-арх. ин-т. Москва : [б. и.], 1971. 311 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/600250/>. (дата звернення: 28.11.2023).
4. Гелий Н. Як Японія приймає українських біженців [Електронний ресурс]. [13.09.2023]. URL: <https://wz.lviv.ua/world/497386-v-yaponii-nehnuchke-suspilstvo-u-iake-skladno-vpysatysia>. (дата звернення: 28.11.2023).
5. Ісак Ю., Сліпецький О. Понятійний апарат історичної науки в Україні у світлі сучасних методологічних пошуків. Науковий вісник Ужгородського національного університету, сер. Історія. 2023. Вип. 1, с. 129–153. DOI: [https://doi.org/10.24144/2523-4498.1\(48\).2023.280317](https://doi.org/10.24144/2523-4498.1(48).2023.280317).
6. Калакура Я. С. Українська архівна наука у викликах війни та цифровізації інформаційних ресурсів архівів. Архіви України. 2022. № 4. С. 19–45. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2022.333.019>.
7. Климов В. Ю. Из истории становления японских архивов [Электронный ресурс]. Письменные памятники Востока. 2010. № 2 (13). С. 272–278. URL: <https://www.twirpx.com/file/3182973/>. (дата звернення: 28.11.2023).
8. Основи архівознавства: методичні рекомендації до проведення практичних занять для студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна, архівна справа», ОС «Молодший бакалавр» / укладачі: М.В. Бабіля, О.О. Малець. Мукачево: РВВ МДУ. 2021. 52 с. http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7910/1/Fundamentals_%20of%20archival_%20science_%20methodical%20recommendations_%20for%20conducting%20practical%20classes.pdf. (дата звернення: 28.11.2023).
9. Офіцинський Р., Ісак Ю., Сліпецький О. Російсько-українська війна від 24 лютого 2022 року донині: історичні реалії та поточні уроки. Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Вип. 62. Т. 2. С. 4–9. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-2-1>.
10. Палієнко М. Г. Особливості розвитку архівної справи в країнах Східної Азії. Українська орієнталістика : [зб. наук. пр.]. 2009-2010. № 4-5. С. 219–222.
11. Прихована історія християн Японії з'являється в архівах Ватикану [Електронний ресурс]. [24.09.2015]. URL: <http://catholicnews.org.ua/prihovana-istoriya-hristiyan-yaponiyi-z-yavlyaietsya-v-arhivah-vatikanu>. (дата звернення: 28.11.2023).

12. Сліпецький О. С., Ісак Ю. І. Робоча програма навчальної дисципліни «Архівознавство та музеєзнавство» для здобувачів вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (Історія) предметної спеціальності (спеціалізації) 014.03 Історія освітньої програми «Історія» / Держ. вищ. навч. заклад «Ужгородський національний університет», Ф-т історії та міжнародних відносин, Каф. Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби; Відп. за вип. І. М. Ліхтей. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2023. 34 с.

13. Piggott J. R. Mokkan. Wooden Documents from the Nara Period [Електронний ресурс]. Monumenta Nipponica. Sophia University, 1990. Vol. 45. №. 4. P. 449–470. DOI:10.2307/2385379. URL: https://archive.org/details/sim_monumenta-nipponica_winter-1990_45_4/page/448/mode/2up. (дата звернення: 28.11.2023).

14. Koike S. The Hiroshima University Archives, Japan [Електронний ресурс]. Comma.2013. № 1. С. 79–84. URL: <https://www.liverpooluniversitypress.co.uk/doi/10.3828/comma.2013.1.8>. (дата звернення: 28.11.2023). (in English). DOI: 10.3828/comma.2013.1.8.

15. Okamoto Sh. Japan's Public Records and Archives Management Act and challenges after its enforcement [Електронний ресурс]. Comma. 2012. № 2. С. 177–186. URL: <http://ica2012.ica.org/files/pdf/Full%20papers%20upload/ica12Final00297>. (pdf. дата звернення: 28.11.2023).

16. Shirai T. Efforts of Japanese local government to develop records management and public archives [Електронний ресурс]. Comma. 2012. № 2 С. 169–176. URL: <http://ica2012.ica.org/files/pdf/Full%20papers%20upload/ica12Final00323.pdf>. (дата звернення: 28.11.2023).

References:

1. Arkhivознаvstvo (2002) [Archival science]: Pidruchnyk dlia studentiv ist. fakultetiv vyshchych navchalnykh zakladiv Ukrainy / za zah. red. Ya. S. Kalakury, ta I. B. Matiash. K.: Vydavn. dim «KM Akademiia», 356 s. (in Ukrainian).

2. Bilousova L. H. (2015). Natsionalnyi arkhiv Yaponii: pohliad zblyzka [The National Archives of Japan: A Closer Look]. Arkhivy Ukrainy. № 5–6, s. 278–286. (in Ukrainian).

3. Brzhostovskaya N. V. (1971). Arhivy i arhivnoe delo v zarubezhnykh stranah: Istoriya i sovremennaya organizaciya [Archives and archival science in foreign countries: History and modern organization]. [Elektronnij resurs]: Ucheb. posobie / Pod red. Yu. F. Kononova; M-vo vyssh. i sred. spec. obrazovaniya RSFSR. Mosk. gos. ist.-arh. in-t. Moskva: [b. i.], 311 s. URL: <https://www.twirpx.com/file/600250/>. (data zvernennya: 28.11.2023). (in Russian).

4. Helyi N. Yak Yaponiia pryimaie ukraïnskykh bizhentsiv [How Japan accepts Ukrainian refugees]. [Elektronnyi resurs]. [13.09.2023]. URL: <https://wz.lviv.ua/world/497386-v-yaponii-nehnuchke-suspilstvo-u-iake-skladno-vpysatysia>. (data zvernennia: 28.11.2023). (in Ukrainian).

5. Isak Yu., Slipetskyi O. (2023). Poniatiyni aparat istorychnoi nauky v Ukraini u svitli suchasnykh metodolohichnykh poshukiv [Conceptual apparatus of historical science in Ukraine in the light of modern methodological searches]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu, ser. Istorii. Vyp. 1, s. 129–153. DOI: [https://doi.org/10.24144/2523-4498.1\(48\).2023.280317](https://doi.org/10.24144/2523-4498.1(48).2023.280317). (in Ukrainian).

6. Kalakura Ya. S. (2023). Ukrainska arkhivna nauka u vyklykakh viiny ta tsyfrovizatsii informatsiinykh resursiv arkhiviv [Ukrainian archival science in the challenges of war and digitization of information resources of archives]. Arkhivy Ukrainy. № 4, s. 19–45. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2022.333.019>. (in Ukrainian).

7. Klimov V. Yu. (2010). Iz istorii stanovleniya yaponskih arhivov [From the history of the formation of Japanese archives]. [Elektronnij resurs]. Pismennye pamyatniki Vostoka. № 2 (13), s. 272–278. URL: <https://www.twirpx.com/file/3182973/>. (data zvernennya: 28.11.2023). (in Russian).

8. Ofitsynskiy R., Isak Yu., Slipetskiy O. (2023). Rosiisko-ukrainska viina vid 24 liutoho 2022 roku donyni: istorychni realii ta potochni uroky [The Russian-Ukrainian war from February 24, 2022 to the present day: historical realities and current lessons]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Vyp. 62. T. 2, s. 4–9. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-2-1>. (in Ukrainian).

9. Osnovy arkhivoznavstva [Basics of archival science]: metodychni rekomendatsii do provedennia praktychnykh zaniat dlia studentiv spetsialnosti 029 «Informatsiina, bibliotekna, arkhivna sprava», OS «Molodshyi bakalavr» (2021). / ukladachi: M.V. Babilia, O.O. Malets. Mukachevo: RVV MDU. 52 s. http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7910/1/Fundamentals_%20of%20_archival_%20science_%20methodical%20_recommendations_%20for%20_conducting%20_practical_%20classes.pdf. (data zvernennia: 28.11.2023). (in Ukrainian).

10. Prykhovana istoriia khrystyian Yaponii zivliaietsia v arkhivakh Vatykanu [The hidden history of Japan's Christians appears in the Vatican archives]. [Elektronnyi resurs]. [24.09.2015]. URL: <http://catholicnews.org.ua/prihovana-istoriya-hristiyan-yaponiyi-zyavlyaietsya-v-arhivah-vatikanu>. (data zvernennia: 28.11.2023). (in Ukrainian).

11. Okamoto Sh. Japan's Public Records and Archives Management Act and challenges after its enforcement. Comma. 2012. № 2. С. 177–186.

12. Paliienko M. H. Osoblyvosti rozvytku arkhivnoi spravy v krainakh Skhidnoi Azii [Peculiarities of the development of archival affairs in the countries of East Asia]. Ukrainska orientalistyka : [zb. nauk. pr.]. 2009-2010. № 4-5. S. 219–222.

13. Piggott J. R. Mokkan. Wooden Documents from the Nara Period [Електронний ресурс]. Monumenta Nipponica. Sophia University, 1990. Vol. 45. №. 4. P. 449–470. DOI: 10.2307/2385379. URL: https://archive.org/details/sim_monumenta-nipponica_winter-1990_45_4/page/448/mode/2up. (data zvernennia: 28.11.2023). (in English).

14. Koike S. The Hiroshima University Archives, Japan [Електронний ресурс]. Comma.2013. № 1. С. 79–84. URL: <https://www.liverpooluniversitypress.co.uk/doi/10.3828/comma.2013.1.8>. (data zvernennia: 28.11.2023). DOI: 10.3828/comma.2013.1.8. (in English).

15. Shirai T. Efforts of Japanese local government to develop records management and public archives [Електронний ресурс]. Comma. 2012. № 2 С. 169–176. URL: <http://ica2012.ica.org/files/pdf/Full%20papers%20upload/ica12Final00323.pdf>. (data zvernennia: 28.11.2023). (in English).

16. Slipetskiy O. S., Isak Yu. I. (2023). Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Arkhivoznavstvo ta muzeieznavstvo» dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity haluzi znan 01 Osvita / Pedagogika spetsialnosti 014 Serednia osvita (Istoriia) predmetnoi spetsialnosti (spetsializatsii) 014.03 Istoriia osvitnoi prohramy «Istoriia» [Work program of the academic discipline «Archival studies and museum studies» for students of higher education in the field of knowledge 01 Education / Pedagogy of the specialty 014 Secondary education (History) of the subject specialty (specialization) 014.03 History of the educational program «History» / Govt. higher education institution «Uzhhorod National University»]. / Derzh. vyshch. navch. zaklad «Uzhhorodskiyi natsionalnyi universytet», F-t istorii ta mizhnarodnykh vidnosyn, Kaf. Antychnosti, Serednovichchia ta istorii Ukrainy domodernoï doby; Vidp. za vyp. I. M. Likhtei. Uzhhorod: Vyd-vo UzhNU «Hoverla». 34 s. (in Ukrainian).